

24ste FORUM ALCOHOL EN DRUGS ONDERZOEK (FADO) 2014

PROGRAMMA & ABSTRACTS

GEORGANISEERD DOOR:

Trimbos-instituut

IVO

Amsterdam Institute for Addiction Research (AIAR)

Forum Alcohol en Drugs Onderzoek

FADO

IVO AIAR Trimbos-instituut

In samenwerking met:

ZonMw

INHOUD

Inleiding.....	3
PROGRAMMA 24 st e FADO: 13 november 2014.....	4
ABSTRACTS.....	9
1. Endofenotypes van Adolescent Middelengebruik.....	9
2. Het verbeteren van emotie regulatie en craving met repetitieve transcraniële magnetische stimulatie bij alcohol afhankelijke patiënten.....	10
3. Hersenmechanismen van verslaving aan cocaïne: beloning en gewoontes.....	11
4. Verslaving en andere psychopathologie bij vrouwen met een ISD maatregel.....	12
5. Preventie van problematisch genotmiddelengebruik bij jongeren in risicosettingen.....	13
6. Middelengebruik onder dakloze mensen: prevalentie, verloop en relatie met woonsituatie.....	14
7. SOS-training: een nieuwe interventie om victimisatie terug te dringen bij verslaafden met psychiatrische problematiek.....	15
8. Cocaine Addiction Treatments to improve Control and reduce Harm (CATCH): Resultaten van nieuwe farmacologische behandelmogelijkheden voor crack-cocaïne afhankelijkheid in Nederland.....	16
9. Voorlichting over alcohol en roken voor leerlingen van het praktijkonderwijs en VMBO-LWOO.....	17
10. Depressie en anhedonie als mogelijke bijwerkingen van langwerkend naltrexon bij de behandeling van opiaatverslaafden: de rol van striatale dopamine transporter beschikbaarheid.....	18
11. Het effect van N-Acetylcysteïne op glutamaat, stoppen met roken en impulsiviteit: voorlopige resultaten.....	19
12. Stoppen met roken interventie voor jongeren: Een combinatie van cognitieve gedragstherapie en cognitieve bias modificatie....	20
13. Gedragsverslavingen: de stand van zaken in wetenschap en praktijk.....	21
14. Executive functions and Motivation as Moderators of the Relationship between Automatic Associations and Alcohol Use in Problem Drinkers seeking Online Help.....	22
15. Attentional bias and attentional control in a clinical population of young substance abusers.....	23
16. Voorspellers van terugval bij alcoholafhankelijkheid: voorlopige resultaten.....	24
17. Ontwikkeling van alcoholinterventies voor adolescenten met de methodiek sociale marketing.....	25
18. Problematic Internet Use: Comparing video gaming and social media use.....	26
19. Bruikbaarheid van Substance Use Risk Profiles bij jongeren met verslavingsproblemen.....	27
20. Moti-4: an intervention aimed at preventing addiction among adolescent cannabis users.....	28
21. Cannabis is meer dan THC.....	29
22. Cannabis dependence: predictors, course and treatment seeking.....	30
23. Relatie tussen cannabismotieven en internaliserende problematiek bij jongeren met verslavingsproblemen.....	31
24. Self-affirmatie onder hardcore rokers.....	32
25. Opleidingsverschillen in de associatie van anti-tabaksinformatie met attitude ten aanzien van roken en stopintentie bij rokers in vijf Europese landen.....	33
26. Tobacco-related hospital admissions in the Netherlands.....	34
27. Aanpak softdrugproblematiek jongeren.....	35
28. Treatment seeking for alcohol use disorders: Treatment gap or adequate self-selection?.....	36
29. De kosteneffectiviteit van interventies gericht op verslaving aan alcohol en drugs.....	37
30. Gevoeligheid van het brein voor geconditioneerde stimuli in mannelijke cocaïne gebruikers.....	38
31. 4-Fluoramfetamine op de Nederlandse drugsmarkt.....	39
32. Cortisol levels in children of parents with a substance use disorder.....	40
Notities.....	41

INLEIDING

Het FADO is hét nationale platform voor de presentatie van onderzoek naar het gebruik van alcohol en drugs en naar ander gedrag met een verslavingsrisico. Het FADO is er voor en door onderzoekers. Dit jaar is het FADO in samenwerking met ZonMw georganiseerd. Er is aandacht voor de afsluiting van het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid.

Het programma start dit jaar met een *keynote* lezing van Prof. dr. Tom ter Bogt van de Universiteit Utrecht met als titel: **Op weg naar generatie Nix? Trends in middelengebruik bij scholieren.** Daarin wordt ingegaan op de trends in middelengebruik bij Nederlandse scholieren. Zijn de Nederlandse jongeren minder gaan drinken? Zijn er verschillen in middelengebruik tussen jongens en meisjes?

Daarna volgen er twee parallelle ochtendsessies met als thema's:

- **Neurobiologie en neuropsychologie van verslaving**
- **Kwetsbare groepen**

Anja Huizink presenteert resultaten van een onderzoek naar onderliggende neurobiologische mechanismen die een rol kunnen spelen bij middelengebruik door jongeren. In een andere presentatie komen de effecten aan bod van repetitieve Transcraniële Magnetische Stimulatie (rTMS) op alcohol afhankelijke patiënten. Uniek voor het FADO is de presentatie van Louk Vanderschuren over de resultaten van dieronderzoek naar hersenmechanismen die van invloed zijn op cocaïneverslaving. Belangrijk thema is het onderzoek naar middelengebruik door kwetsbare groepen. Er is voor het eerst aandacht voor verslaving en psychopathologie bij vrouwen die in Inrichtingen voor Stelselmatige Daders

(ISD) hebben gezeten. Evelien Vermeulen bespreekt mogelijk effectieve interventies om problematisch middelengebruik bij jongeren in justitiële jeugdinrichtingen en de residentiële jeugdzorg tegen te gaan. Het middelengebruik bij daklozen in de vier grote steden wordt door Barbara van Straaten onder de loep genomen. In de middag zijn er vier parallelsessies met in totaal 26 presentaties. Eén van die sessies gaat over onderzoeken naar de effectiviteit van verschillende interventies. Opmerkelijk is de SOS training, een interventie om victimisatie terug te dringen bij verslaafden met psychiatrische problematiek. Resultaten van de Cocaine Addiction Treatment to improve Control en reduce Harm (CATCH)-interventies worden ook gepresenteerd. Twee presentaties gaan over de effecten van verschillende stoppen-met-roken interventies. Een andere over effecten van voorlichting over alcohol en roken op het VMBO. In de andere parallelsessies komen onder andere aan de orde: problematisch internet gebruik; de bruikbaarheid van Substance Use Risk Profiles; de effecten van een interventie om problematisch cannabisgebruik bij adolescenten terug te dringen; de samenstelling van cannabis in de Nederlandse coffeeshops; welke jonge cannabisgebruikers worden afhankelijk en welke niet; waarom zoeken zo weinig personen met een alcoholverslaving professionele hulp?

Wij wensen u een aangenaam FADO toe!

De programmacommissie: Drs. Toine Ketelaars (Trimbos-instituut), Dr. Maarten Koeter (AIAR), Drs. Fons Kok, Dr. Margriet van Laar (Trimbos-instituut), Prof. dr. Dike van de Mheen (IVO)

*Algemene logistieke ondersteuning:
Gerda Hellwich (Trimbos-instituut)*

OCHTEND

Zaal

Plenair

Gertrudiskapel

Dagvoorzitter

Prof. dr. Dike van de Mheen (IVO)

09.30-10.00

Inschrijving en koffie

10.00-10.05

Opening door Prof. dr. Dike van de Mheen (IVO)

10.05-10.35

Keynote lezing: Op weg naar generatie Nix?

Trends in middelengebruik bij scholieren

Prof. dr. Tom ter Bogt (Universiteit Utrecht)

10.35-10.45

Discussie

10.45-11.10

Koffie

Twee ochtend parallelsessies

Sessie A

Neurobiologie en neuropsychologie van verslaving

Zaal

Gertrudiskapel

Sessievoorzitter

Dr. Maarten Koeter (AIAR)

Referent

Prof.dr. Wim van den Brink (UvA)

11.10-11.25

1. Prof. dr. Anja Huizink (VU)

Endofenotypes van Adolescent Middelengebruik

11.25-11.30

Reactie referent

11.30-11.40

Discussie met zaal

11.40-11.55

2. Jochem Jansen, MSc (UvA)

Het verbeteren van emotie regulatie en craving met repetitieve transcraniele magnetische stimulatie bij alcohol afhankelijke patiënten

11.55-12.00

Reactie referent

12.00-12.10

Discussie met zaal

12.10-12.25

3. Prof. dr. Louk Vanderschuren

Hersenenmechanismen van verslaving aan cocaïne: beloning en gewoontes

12.25-12.30

Reactie referent

12.30-12.45

Discussie met zaal

Sessie B

Zaal

Sessievoorzitter

Referent

11.10-11.25

Kwetsbare groepen

Orkazaal

Prof. dr. Dike van de Mheen (IVO)

Dr. Peter Blanken (PARC)

4. Dr. Eric Blaauw (VNN)

Verslaving en andere psychopathologie bij vrouwen met een ISD maatregel

11.25-11.30

Reactie referent

11.30-11.40

Discussie met zaal

11.40-11.55

5. Ir. Evelien Vermeulen-Smit (Trimbos-instituut)

Preventie van problematisch genotmiddelengebruik bij jongeren in risicosettingen

11.55-12.00

Reactie referent

12.00-12.10

Discussie met zaal

12.10-12.25

6. Barbara van Straaten, MSc (IVO)

Middelengebruik onder dakloze mensen: prevalentie, verloop en relatie met woonsituatie

12.25-12.30

Reactie referent

12.30-12.45

Discussie met zaal

12.45-13.45

LUNCH

MIDDAG

**Vier
parallelsessies**

Zes (of zeven) voordrachten per sessie

Plenaire:

'Hunkeren naar Meer' door ZonMw om 14.45 uur

Presentatie

15 minuten per voordracht

Discussie

5 minuten per voordracht

Sessie 1

Interventies

Voorzitter

Drs. Fons Kok

Zaal

Gertrudiskapel

- 13.45-14.05** *7. Drs. Marleen de Waal (UvA)*
SOS-training: een nieuwe interventie om victimisatie terug te dringen bij verslaafden met psychiatrische problematiek
- 14.05-14.25** *8. Dr. Peter Blanken (PARC)*
Cocaine Addiction Treatments to improve Control and reduce Harm (CATCH): Resultaten van nieuwe farmacologische behandel mogelijkheden voor crack-cocaïne afhankelijkheid in Nederland
- 14.25-14.45** *9. Simon Zebregs, MSc (UvA)*
Voorlichting over alcohol en roken voor leerlingen van het praktijkonderwijs en VMBO-LWOO
- 14.45-15.00** **Plenaire presentatie in Gertrudiskapel door ZonMw: Hunkeren naar Meer**
- 15.00-15.25** *Thee*
- 15.25-15.45** *10. Drs. Eline Zaaijer (UvA)*
Depressie en anhedonie als mogelijke bijwerkingen van langwerkend naltrexon bij de behandeling van opiaatverslaafden: de rol van striatale dopamine transporter beschikbaarheid
- 15.45-16.05** *11. Mieke Schulte, MSc (UvA)*
Het effect van N-Acetylcysteine op glutamaat, stoppen met roken en impulsiviteit: voorlopige resultaten
- 16.05-16.25** *12. Dr. Helle Larsen (UvA)*
Stoppen met roken interventie voor jongeren: Een combinatie van cognitieve gedragstherapie en cognitieve bias modificatie
- 16.25-16.45** *13. Dr. Tim Schoenmakers (IVO)*
Gedragsverslavingen: de stand van zaken in wetenschap en praktijk
- Sessie 2** **Neuropsychologie (vóór de thee) + Adolescenten (na de thee)**
- Voorzitter* Dr. Margriet van Laar (Trimbos-instituut)
- Zaal* ORKA-zaal
- 13.45-14.05** *14. Denise van Deursen, MSc (UvA)*
Executive functions and Motivation as Moderators of the Relationship between Automatic Associations and Alcohol Use in Problem Drinkers seeking Online Help
- 14.05-14.25** *15. Madelon van Hemel-Ruiter, MSc (VNN)*
Attentional bias and attentional control in a clinical population of young substance abusers
- 14.25-14.45** *16. Michelle Snelleman, MSc (IVO)*
Voorspellers van terugval bij alcoholafhankelijkheid: voorlopige resultaten

- 14.45-15.00 **Plenaire presentatie in Gertrudiskapel door ZonMw: Hunkeren naar Meer**
- 15.00-15.25 *Thee*
- 15.25-15.45 *17. Drs. Meriam Janssen (TU)*
Ontwikkeling van alcoholinterventies voor adolescenten met de methodiek sociale marketing
- 15.45-16.05 *18. Dr. Tony van Rooij (IVO)*
Problematic Internet Use: Comparing video gaming and social media use
- 15.55-16.15 *19. Drs. Evelien van der Schee (Brijder)*
Bruikbaarheid van Substance Use Risk Profiles bij jongeren met verslavingsproblemen
- 16.25-16.45 *20. Drs. Hans Dupont (Mondriaan)*
Moti-4: an intervention aimed at preventing addiction among adolescent cannabis users

Sessie 3

Voorzitter

Zaal

Cannabis (vóór de thee) + Roken (na de thee)

Dr. Matthijs Blankers (Trimbos-instituut)

De Waerdtzaal

- 13.45-14.05 *21. Sander Rigter (Trimbos-instituut)*
Cannabis is meer dan THC
- 14.05-14.25 *22. Dr. Peggy van der Pol (Trimbos-instituut)*
Cannabis dependence: predictors, course and treatment seeking
- 14.25-14.45 *23. Drs. Patty van Benthem (Brijder)*
Relatie tussen cannabismotieven en internaliserende problematiek bij jongeren met verslavingsproblemen
- 14.45-15.00 **Plenaire presentatie in Gertrudiskapel door ZonMw: Hunkeren naar Meer**
- 15.00-15.25 *Thee*
- 15.25-15.45 *24. Jeroen Bommelé, MSc (IVO)*
Self-affirmatie onder hardcore rokers
- 15.45-16.05 *25. Drs. Linda Springvloet (UM)*
Opleidingsverschillen in de associatie van anti-tabaksinformatie met attitude ten aanzien van roken en stopintentie bij rokers in vijf Europese landen
- 16.05-16.25 *26. Dr. Guus Cruts (Trimbos-instituut)*
Tobacco-related hospital admissions in the Netherlands

Sessie 4	Beleid (vóór de thee) + Overig (na de thee)
Voorzitter	Drs. Fons Kok
Zaal	Clarenburgzaal
13.45-14.05	<i>27. Drs. Jacco Snippe (Intraval)</i> Aanpak softdrugsproblematiek jongeren
14.05-14.25	<i>28. Marlous Tuithof, MSc (Trimbos-instituut)</i> Treatment seeking for alcohol use disorders: Treatment gap or adequate self-selection?
14.25-14.45	<i>29. Anita Suijkerbuijk, MSc (RIVM)</i> De kosteneffectiviteit van interventies gericht op verslaving aan alcohol en drugs
14.45-15.00	Plenaire presentatie in Gertrudiskapel door ZonMw: Hunkeren naar Meer
15.00-15.25	<i>Thee</i>
15.25-15.45	<i>30. Anne Marije Kaag, MSc (UvA)</i> Gevoeligheid van het brein voor geconditioneerde stimuli in mannelijke cocaïne gebruikers
15.45-16.05	<i>31. Drs. Raoul Koning (Trimbos-instituut)</i> 4-Fluoramfetamine op de Nederlandse drugsmarkt
16.05-16.25	<i>32. Dr. Brittany Evans (VU)</i> Cortisol levels in children of parents with a substance use disorder
16.25/45-17.30	MEET & GREET

ABSTRACTS

Hieronder treft u per sessie de abstracts aan.

Ochtendsessie A: Neurobiologie en neuropsychologie van verslaving

1 Endofenotypes van Adolescent Middelengebruik

Prof. dr. Anja C. Huizink (spreker)

Prof. dr. Ingmar H.A. Franken

Dr. Brittany E. Evans

Dr. Anja S. Euser

Dr. Kristin Greaves-Lord

Vrij Universiteit Amsterdam

Faculteit Psychologie en Pedagogiek

Afdeling Ontwikkelingspsychologie

Van der Boechorststraat 1

1081 BT Amsterdam

T 020 5988732

E a.c.huizink@vu.nl

Trefwoorden: Endofenotypes, Adolescenten, Middelengebruik

Twee belangrijke endofenotypes, of onderliggende neurobiologische mechanismen – beloningsgevoeligheid en stressgevoeligheid – kunnen een rol kunnen spelen bij middelenmisbruik door jongeren. Beide endofenotypes zijn onderzocht in het Jongeren Onderzoek in Nederland (JOIN), een grootschalige studie onder jongeren uit de normale populatie (normaal risico groep, NR) en jongeren van wie ten minste één van de ouders onder behandeling was bij BoumanGGZ voor verslavingsproblematiek (hoog risico groep, HR). Het eerste endofenotype, beloningsgevoeligheid, werd gemeten door middel van de registratie van hersenactiviteit (EEG) bij een aantal cognitieve en gedragstaken. Uit het onderzoek kwam naar voren dat een

kleinere P300 amplitude een goede maat bleek voor kwetsbaarheid voor verslaving en ook samengaat met meer riskante en snellere beslissingen tijdens een goktaak. Het tweede endofenotype, stressgevoeligheid, werd onderzocht tijdens een standaard stress procedure in een lab-setting. Resultaten lieten zien dat jongeren die minder duidelijk op een stressor reageerden (o.a. met een lagere hartslagrespons en minder toename van het stresshormoon cortisol) meer risico hadden om frequenter alcohol te drinken en dagelijks te roken. Een overzicht van deze en andere resultaten, gepubliceerd in twee proefschriften, en de implicaties daarvan voor het onderzoek en de (klinische) praktijk zullen worden gepresenteerd. (ZonMw projectnr 31160002: Endofenotypes of Adolescent Substance Use)

Project gefinancierd door ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

2 Het verbeteren van emotie regulatie en craving met repetitieve transcraniële magnetische stimulatie bij alcohol afhankelijke patiënten

Jochem Jansen, MSc

Prof. Dr. Wim van den Brink

Prof. Dr. Anneke E. Goudriaan

AMC Psychiatrie – verslavingsonderzoek

Meibergdreef 9

Universiteit van Amsterdam

1105 AZ Amsterdam

T 020 89 13766

M 06 33692340

E j.m.jansen@amc.uva.nl

Trefwoorden: Emotie regulatie, alcohol afhankelijkheid, transcranial magnetic stimulation

Ons dagelijks functioneren wordt voor een deel bepaald door hoe we omgaan met negatieve emoties en ervaringen. Een van de strategieën die hiervoor gebruikt wordt is het 'reguleren' van deze emoties. Reguleren is een manier waarbij deze negatieve emoties en ervaringen geherinterpreteerd worden tot iets minder negatiefs. Beperkingen in emotieregulatie zijn gerelateerd aan meer cognitieve en sociale problemen, en aanwezig in verscheidene verslavingen waaronder cocaïne afhankelijkheid. Deze tekortkomingen in reguleren van emoties dragen mogelijk bij aan escalatie van gebruik, toename in craving en terugval na een periode van abstinentie. We presenteren de eerste vergelijking van functionele hersenscans en gedragsdata van een emotie regulatie taak, tussen alcohol afhankelijke en gezonde deelnemers. Deelnemers zijn twee maal getest, waarbij ze gedurende de tweede sessie een actieve of placebo neurostimulatie (rTMS) sessie ondergingen om emotie regulatie te verbeteren. Alcohol afhankelijke deelnemers

waren significant slechter in het reguleren van negatieve emoties en vertoonden daarbij significant meer hersenactiviteit in belangrijke structuren die gerelateerd zijn aan emotie regulatie, zoals de dorsolaterale prefrontale cortex (dlPFC) en anterior cingulate cortex (ACC). De rTMS zorgt voor een verbetering in emotie regulatie en een afname in hersenactiviteit. Verder zorgt rTMS voor een afname in craving. Deze resultaten zijn veelbelovend voor toekomstige studies naar de klinische toepasbaarheid van rTMS.

3 Hersenmechanismen van verslaving aan cocaïne: beloning en gewoontes

Prof. dr. Louk Vanderschuren

Universiteit Utrecht
Faculteit Diergeneeskunde
Yalelaan 2
3584 CM Utrecht
T 030-2535239
M 06-11165256
E l.j.m.j.vanderschuren@uu.nl

Trefwoorden: Cocaïneverslaving; Diermodel; Hersenen

Volgens recente theorieën is verslaving aan middelen het gevolg van een aantal veranderingen in hersenfunctie, die worden veroorzaakt door langdurig middelengebruik. Een van die veranderingen betreft een verschuiving in de rol van het corpus striatum bij verslavingsgedrag. Het ventrale deel hiervan (de nucleus accumbens) wordt gedacht een belangrijke rol te spelen bij de belonende en motivationele eigenschappen van middelen. Na herhaald middelengebruik wordt verondersteld dat ook de dorsale delen van het striatum betrokken raken, met name als middelengebruik een ingesleten gewoonte wordt. Dit kan verklaren waarom verslaafden sterk gemotiveerd zijn voor het middel en dat gebruik na verloop van tijd een rigide, moeilijk te doorbreken gewoonte wordt. In dit onderzoek hebben we dit idee getest is een rattenmodel voor cocaïnegebruik, waarbij de dieren in een skinnerbox zichzelf kunnen injecteren met cocaïne. We hebben bepaald hoe hun gedrag verandert als we de functie van het ventrale of het dorsale striatum beïnvloeden. We verwachtten dat het ventrale striatum al betrokken is bij cocaïne zelftoediening als de dieren weinig ervaring met het middel

hebben, maar dat het dorsale striatum pas betrokken raakt na langdurige zelftoediening. De resultaten wezen echter uit dat zowel het ventrale als het dorsale deel van het striatum al betrokken zijn bij cocaïne zelftoediening als de dieren relatief weinig ervaring met het middel hebben. Wij concluderen hieruit dat de rol van het striatum bij verslaving complexer is dan werd verondersteld. Ventrale en dorsale delen van het striatum zijn betrokken bij zowel beginnend cocaïnegebruik als bij latere stadia van verslaving.

Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

4 Verslaving en andere psychopathologie bij vrouwen met een ISD maatregel

Dr. Eric Blaauw
Gytha Strijker, MA

Verslavingszorg Noord Nederland
Leonard Springerlaan 27
9727KB Groningen
T 0657588968
M 0657588968
E e.blaauw@vnn.nl

Trefwoorden: criminaliteit, psychopathologie, verslaving

Achtergrond

Sinds 2004 kunnen mensen die stelselmatig misdrijven begaan bij een nieuw (licht) vergrijp gedurende twee jaren worden geplaatst in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD). Dit betreft dan daders die ten minste drie keer zijn veroordeeld in de afgelopen vijf jaar en ten minste tien processen-verbaal tegen zich opgemaakt hebben gekregen. Vanaf de start van de maatregel zijn in Nederland ongeveer 110 vrouwen vanuit de maatregel geplaatst in een ISD-inrichting. Vanuit de vaak gevonden relatie tussen enerzijds verslaving en andere psychopathologie en anderzijds criminaliteit, doet de vraag zich voor of en hoe deze groep van stelselmatige daders zich kenmerkt door psychopathologie.

Methode

Voor dit onderzoek zijn gegevens met betrekking tot verslavingsproblematiek, psychiatrische problematiek, persoonlijkheidspathologie en intelligentie verzameld van alle vrouwen die ooit de maatregel van ISD opgelegd hebben gekregen. Hiervoor werd met

toestemming van het Ministerie van Veiligheid en Justitie informatie uit psychologische rapportages, pro Justitia rapportages, reclasseringsadviezen en strafbladen gehaald.

Resultaten

Alle ISD vrouwen bleken te kampen met afhankelijkheid of misbruik van middelen, vaak meerdere middelen. Ook de prevalentiecijfers van andere psychiatrische problematiek en persoonlijkheidspathologie bleken hoog te zijn. Tevens bleken veel vrouwen op een laag cognitief niveau te functioneren en zich te kenmerken als zwakbegaafd. Bovenal bleek er veel sprake te zijn van dubbeldiagnoses en tripple-cripple problematiek.

Conclusie

De groep vrouwelijke stelselmatige daders kenmerkt zich als een zeer kwetsbare groep, waarvoor zorg gewenst is. Het is met het oog op de terugdringing van recidive en het verlenen van zorg noodzakelijk om bij alle stelselmatige daders diagnostiek te bedrijven m.b.t. psychiatrische problematiek en persoonlijkheidspathologie en daarnaast een intelligentieonderzoek te verrichten.

5 Preventie van problematisch genotmiddelengebruik bij jongeren in risicosettingen

Ir. Evelien Vermeulen-Smit

Dr. Annelies Kepper
Dr. Karin Monshouwer

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
3521 VS Utrecht
T 030-2959394
M 06-48979593
E evermeulen@trimbos.nl

Trefwoorden: Middelengebruik, preventie, risicosettingen

Achtergrond

Middelengebruik bij jongeren in een justitiële jeugdinrichting (JJI), in de residentiële jeugdzorg (RJZ) en in het voorgezet speciaal onderwijs voor jongeren met gedragsproblemen (REC-4), komt veel vaker voor dan onder jongeren in het reguliere voortgezet onderwijs. Ondanks deze hoge prevalenties is het aanbod aan interventies om (problematisch) middelengebruik in deze settingen te voorkomen beperkt. Dit rapport omvat een systematische studie van de internationale literatuur naar de effectiviteit van programma's ter preventie van middelengebruik in deze settingen, en een inventarisatie van onderzoek en toepassing van dergelijke interventies in Nederland.

Methode

Publicaties (2000-2013) zijn gezocht in verschillende internationale elektronische databases (Cochrane database of systematic reviews, ERIC, Medline en PsycINFO). Nederlandse interventies werden gezocht middels de internationale zoekstrategie, een Nederlandse elektronische databank (Picarta)

en de Nederlandse databank voor effectieve jeugdinterventies van het NJI.

Resultaten

Tien unieke studies beschreven interventies in het speciaal onderwijs, twee studies beschreven interventies in de residentiële jeugdzorg en drie studies werden uitgevoerd binnen justitiële jeugdinrichtingen. Er is geen duidelijk bewijs voor de effectiviteit van interventies ter preventie van problematisch middelengebruik onder jongeren in het speciaal onderwijs, de residentiële jeugdzorg en justitiële jeugdinrichtingen. Slechts een van de internationale interventies wordt in Nederland toegepast. Het huidige aanbod in Nederland in deze settingen is zeer beperkt, bovendien is het Nederlandse aanbod aan preventieprogramma's nauwelijks onderzocht op effectiviteit.

Conclusie

We benadrukken het belang van (inter)nationaal onderzoek naar programma's ter preventie van middelengebruik in RJZ, JJI en REC-4 en uitbreiden van het huidige aanbod met programma's die in het buitenland effectief gebleken zijn.

Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

6 Middelengebruik onder dakloze mensen: prevalentie, verloop en relatie met woonsituatie

Barbara van Straaten, MSc

Dr. Gerda Rodenburg

Jorien van der Laan, MSc

Dr. Sandra Boersma

Prof. dr. Judith Wolf

Prof. dr. Dike van de Mheen

IVO

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T 010-4253366

E straaten@ivo.nl

Trefwoorden: Maatschappelijke opvang, middelengebruik, cohortstudie

Aanleiding

Onderzoeken uit de VS en Canada tonen aan dat middelengebruik vaak voorkomt onder dakloze mensen en dat middelengebruik is geassocieerd met een langere duur van dakloosheid. Recent Europees onderzoek is over dit onderwerp echter schaars. Wij onderzoeken binnen een cohort van Nederlandse dakloze mensen de prevalentie en het verloop van middelengebruik en de relatie tussen middelengebruik en de woonsituatie 1,5 jaar na instroom in de maatschappelijke opvang.

Opzet

Binnen de cohortstudie daklozen in de vier grote steden (Coda-G4) volgen we ruim 500 mensen die in 2011 dakloos waren. Van deze totale groep zijn 344 mensen (67% van het initiële cohort) 6 maanden en 18 maanden na de eerste meting nogmaals face-to-face geïnterviewd. Onder andere de Europ-ASI en de MATE zijn bij hen afgenomen. De data zijn geanalyseerd

met onder meer een multinomiale logistische regressieanalyse.

Voorlopige resultaten

Voorlopige resultaten laten zien dat de deelnemers voornamelijk cannabis (44%) en alcohol (5 glazen of meer op één gelegenheid) (27%) gebruikten ten tijde van de eerste meting. Anderhalf jaar later gebruikten zij op minder dagen van de afgelopen maand middelen dan ten tijde van de eerste meting. De meeste deelnemers gebruikten echter wel op beide metingen middelen (44%). Een derde gebruikte op geen van beide metingen. Deelnemers die op beide metingen middelen gebruikten, waren na 1,5 jaar significant vaker nog steeds dakloos dan deelnemers die op beide metingen niet gebruikten.

Conclusie

De bevinding van een ongunstigere woonsituatie van daklozen die middelen gebruiken in vergelijking met daklozen die geen middelen gebruiken komt overeen met internationaal onderzoek. Tijdens de presentatie wordt ingegaan op mogelijke verklaringen en oplossingsrichtingen.

7 SOS-training: een nieuwe interventie om victimisatie terug te dringen bij verslaafden met psychiatrische problematiek

Drs. Marleen M. de Waal

Prof. Dr. Anneke E. Goudriaan

Dr. Martijn J. Kikkert

Prof. Dr. Jack J.M. Dekker

Academisch Medisch Centrum, Afdeling

Psychiatrie (AIAR)

Klaprozenweg 111

1033 NN Amsterdam

T 020-5905895

M 06-29532174

E marleen.de.waal@arkin.nl

Trefwoorden: Victimisatie, Interventie, Dubbele diagnose

Achtergrond

In de publieke opinie wordt verondersteld dat psychiatrisch patiënten agressief zijn en verantwoordelijk voor maatschappelijke overlast. Echter, zij blijken vaker slachtoffer te zijn van criminaliteit dan dader. Psychiatrisch patiënten met verslavingsproblematiek zijn met name kwetsbaar voor victimisatie. Zij zijn veel vaker slachtoffer van geweldsdelicten, vermogensdelicten en vandalismedelicten in vergelijking met de algemene bevolking.

Interventie

Wij hebben een groepsinterventie ontwikkeld om weerbaarheid van patiënten te vergroten en kwetsbaarheid voor victimisatie te verminderen. Gezien er nog geen interventies bestaan die zich hierop richten, hebben wij de interventieontwikkeling gebaseerd op onderzoek naar risicofactoren voor victimisatie,

evidence based behandelingen die zich richten op het verminderen van deze risicofactoren en ervaringsdeskundigheid van behandelaren en patiënten.

Methode

De interventie wordt momenteel onderzocht op effectiviteit in een gerandomiseerde gecontroleerde trial. Totaal zullen er 200 patiënten geïnccludeerd worden van verschillende afdelingen binnen de Verslaving & Psychiatrie Unit van Mentrum, een onderdeel van Arkin.

Voorlopige resultaten

Voorafgaand aan de start van de trial is een pilot uitgevoerd op een klinische afdeling en een dagbehandeling. De resultaten van deze pilot zijn veelbelovend.

Presentatie

Het doel van deze presentatie is om: (1) data te presenteren over de prevalentie van victimisatie bij verslaafden met psychiatrische problematiek, (2) de ontwikkelde groepsinterventie toe te lichten, (3) resultaten te presenteren van de pilot. Aanwezigen zullen kennis vergaren op het gebied van victimisatie van verslaafden met psychiatrische problematiek en potentiële mechanismen om victimisatie bij deze kwetsbare groep terug te dringen.

8 Cocaine Addiction Treatments to improve Control and reduce Harm (CATCH): Resultaten van nieuwe farmacologische behandel mogelijkheden voor crack-cocaïne afhankelijkheid in Nederland

Dr. Peter Blanken

Mascha Nuijten, MSc
Prof. Dr. Wim van den Brink
Dr. Vincent Hendriks

Parnassia Addiction Research Centre (PARC)
Brijder Verslavingszorg
Monsterseweg 83
2553 RJ Den Haag
M 06-23587898
E Peter.Blanken@Brijder.nl

Trefwoorden: Crack-cocaïne afhankelijkheid; Farmacotherapie; Gerandomiseerde gecontroleerde studie

Crack-cocaïne is de drug die in Nederland waarschijnlijk het meest samenhangt met een breed scala aan medische, psychische en sociale problemen voor de gebruiker, diens omgeving en de samenleving. Ondanks deze status zijn de behandel mogelijkheden voor cocaïne-verslaafde personen beperkt. Het resultaat van psychosociale behandeling van cocaïne-afhankelijkheid is, wellicht met uitzondering van contingentie management, uiterst bescheiden, mede veroorzaakt door de voortijdige uitval uit behandeling, en er zijn geen bewezen effectieve medicamenteuze interventies beschikbaar, ondanks het grote aantal medicijnen dat (vooral in de VS) is onderzocht.

De CATCH-studie is onderdeel van een bredere – door Zon-Mw gefinancierde – studie naar de prevalentie, behandelbehoeften en nieuwe farmacotherapieën voor crack-cocaïne verslaafden. Het doel van de CATCH-studie is een aantal potentieel effectieve medicijnen

te onderzoeken op hun bruikbaarheid in de behandeling van cocaïne-afhankelijkheid. Afhankelijk van de resultaten moet het onderzoek één of meer kandidaat-medicaties opleveren, waarvan in toekomstig onderzoek de effectiviteit getest kan worden in (bevestigende) placebo-gecontroleerde studie(s).

In de CATCH-studie worden drie gerandomiseerde haalbaarheidsstudies uitgevoerd naar de acceptatie, effectiviteit en schadelijkheid van topiramaat, modafinil en (vertraagde afgifte) dexamfetamine in de behandeling van crack-cocaïne afhankelijkheid. In de studies naar topiramaat en modafinil werd de medicatie toegevoegd (als een “add on”) aan de standaard psychosociale behandeling (Leefstijltraining) en vergeleken met de respons op deze standaard behandeling (zonder toegevoegde medicatie), in termen van: acceptatie, behandelretentie, medicatie-trouw, potentiële effectiviteit, veiligheid en patiënttevredenheid. In de derde deelstudie wordt de acceptatie, effectiviteit en schadelijkheid van (vertraagde afgifte) dexamfetamine vergeleken met placebo.

In deze presentatie worden de resultaten van de topiramaat- en modafinil-deelstudies besproken, evenals de stand van zaken met betrekking tot de dexamfetamine-deelstudie.

Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

9 Voorlichting over alcohol en roken voor leerlingen van het praktijkonderwijs en VMBO-LWOO

Simon Zebregs, MSc

Dr. Bas van den Putte

Dr. Peter Neijens

Dr. Anneke de Graaf

Universiteit van Amsterdam

Nieuwe Achtergracht 166

1018 WV Amsterdam

T 0205257258

M 0630850291

E s.zebregs@uva.nl

Trefwoorden: Voorlichting, risicogroepen, scholen

Leerlingen op de laagste niveaus van de middelbare school (praktijkonderwijs en leerwegondersteunend VMBO) drinken vaker grote hoeveelheden alcohol en roken meer dan leerlingen van hogere middelbare schoolniveaus. Er is echter nauwelijks onderzoek gedaan naar de effectiviteit van gezondheidsvoorlichting onder de laagste opleidingsniveaus. Om deze redenen zijn de Afdeling Communicatiewetenschap van de UvA en het Trimbos in september 2012 een project gestart waarin door middel van verschillende studies de effectiviteit van voorlichting is onderzocht. Daarbij is gekeken (a) of voorlichting over alcohol en tabak effect heeft op kennis en gedragsdeterminanten, en (b) of dit effect afhangt van een aantal kenmerken van de voorlichting. De onderzochte factoren zijn het gebruik van signaalwoorden in teksten (woorden als “daarom” en “omdat”), modaliteit (tekst of video) en het format waarin informatie wordt gepresenteerd (informatieve teksten of verhalen). Voor alle studies is data verzameld onder eerste- en tweedejaars

leerlingen van praktijkscholen en VMBO-LWOO scholen. De resultaten van de verschillende studies laten zien dat de voorlichtingsmaterialen over het algemeen positieve effecten hebben, voornamelijk op kennis en attitude ten opzichte van het gedrag. De kennis wordt beter en attitude wordt negatiever. Deze effecten zijn het sterkst direct na blootstelling aan de voorlichtingsmaterialen. De invloed van de verschillende factoren is echter beperkt, dat wil zeggen dat de voorlichting effectief is, waarbij het weinig uitmaakt hoe de voorlichting wordt aangeboden. Op basis van de resultaten concluderen wij dat het mogelijk is om leerlingen van de laagste middelbare onderwijsniveaus effectief voor te lichten.

10 Depressie en anhedonie als mogelijke bijwerkingen van langwerkend naltrexon bij de behandeling van opiaatverslaafden: de rol van striatale dopamine transporter beschikbaarheid

Drs. Eline R. Zaaijer

Lonneke van Dijk

Kora de Bruin

Prof. dr. Anna E. Goudriaan

Dr. Maarten W.J. Koeter

Prof. dr. Wim van den Brink

Prof. dr. Jan Booij

AIAR, afdeling Psychiatrie, AMC

Universiteit van Amsterdam

Meibergdreef 9

1105 AZ Amsterdam

T 020-5668322

E e.r.zaaijer@amc.uva.nl

Trefwoorden: langwerkend naltrexon, depressie, anhedonie

Langwerkend naltrexon, een opiaat receptor antagonist, wordt succesvol gebruikt bij de behandeling van opiaatafhankelijkheid. Chronische naltrexon toediening resulteerde bij ratten in verlaagde striatale dopamine transporter (DAT) beschikbaarheid. Uit humane studies blijkt dat verlaagde striatale DAT beschikbaarheid geassocieerd is met apathie en depressie. Behandeling van opiaatverslaafden met naltrexon kan dus leiden tot anhedonie en depressie. Eerdere studies lieten tegenstrijdige resultaten zien. Daarom zijn in deze studie verandering in striatale DAT beschikbaarheid en symptomen van anhedonie en depressie voor en tijdens behandeling met langwerkend naltrexon onderzocht. Twaalf ontgifte heroïne-afhankelijke patiënten en 11 gezonde controles ondergingen een SPECT scan om DAT binding te bepalen. Bij patiënten werd 2 weken na de intramusculaire naltrexon injectie een tweede

SPECT scan gemaakt. Bij alle deelnemers werden de SHAPS en de BDI afgenomen om anhedonie en depressie op baseline en voor patiënten ook na de behandeling met langwerkend naltrexon te bepalen. Op baseline was de specifieke DAT beschikbaarheid in het putamen lager en de gemiddelde BDI score hoger bij heroïne patiënten dan bij controles. Behandeling met langwerkend naltrexon was niet geassocieerd met veranderingen in striatale DAT beschikbaarheid, maar BDI scores na de behandeling waren lager dan voor behandeling. Er was geen significant verschil tussen groepen in baseline SHAPS score en er was ook geen effect van langwerkend naltrexon op de SHAPS score. Behandeling met langwerkend naltrexon verlaagt striatale DAT beschikbaarheid niet, is wel geassocieerd met vermindering van depressie en heeft geen effect op anhedonie.

Gefinancierd is vanuit het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

11 Het effect van N-Acetylcysteïne op glutamaat, stoppen met roken en impulsiviteit: voorlopige resultaten

Mieke H. J. Schulte, MSc

Anna E. Goudriaan, PhD

Wim van de Brink, PhD

Reinout W. Wiers, PhD

Lianne Schmaal

Universiteit van Amsterdam

Weesperplein 4

1018 XA Amsterdam

T 020-5256729

M 06-42871113

E m.h.j.schulte@uva.nl

Trefwoorden: Roken, N-Acetylcysteïne, glutamaat

Achtergrond

Een disbalans in glutamaatconcentraties in het brein lijkt betrokken te zijn bij de instandhouding van en terugval in middelengebruik. Dergelijke verschillen in glutamaatconcentraties zijn onder andere gevonden in de dorsale anterieure cingulate cortex (dACC), een hersengebied betrokken bij regulatie van gedrag. Er zijn aanwijzingen dat N-acetylcysteïne (NAC) een gunstig effect heeft op zowel afwijkende glutamaatconcentraties als middelengebruik.

Doelstelling

Ten eerste is onderzocht of zware rokers en niet-rokers verschillen wat betreft glutamaatconcentraties in de dACC en impulsiviteit. Vervolgens is gekeken of NAC een effect heeft op glutamaat in de dACC en daarmee het rookgedrag en impulsiviteit kan beïnvloeden.

Methode

Gedurende twee weken namen 48 rokers 2400 mg/d NAC. Voor en na deze periode ondergingen zij een 1H-MRS scan waarmee glutamaatconcentraties in het brein gemeten kunnen worden. Daarnaast werden verschillende maten van impulsiviteit afgenomen, waaronder de Baratt Impulsiveness Scale (BIS-II), een Delay Discounting Taak (DDT) en een Stop Signal Taak (SST). Bij 17 niet-rokers werden alleen de verschillende maten van impulsiviteit en de 1H-MRS scan afgenomen.

Resultaten

Op baseline hebben rokers een hogere glutamaatconcentratie in de dACC dan niet-rokers. Rokers scoorden hoger op impulsiviteit op basis van de BIS-II, maar niet op de DDT of de SST. NAC had geen effect op het aantal gerookte sigaretten, glutamaatconcentraties of impulsiviteit.

Conclusie

NAC blijkt niet effectief wat betreft verminderen van rookgedrag, normaliseren van glutamaatconcentraties of impulsiviteit. Redenen hiervoor kunnen lage medicatietrouw zijn, of een te lage dosering van NAC om een effect op de gevonden baseline verschillen in glutamaatconcentraties en impulsiviteit te vinden.

12 Stoppen met roken interventie voor jongeren: Een combinatie van cognitieve gedragstherapie en cognitieve bias modificatie

Dr. Helle Larsen

Dr. Grace Kong
Dr. Dana Cavallo,
Daniela Becker, MSc.
Dr. Janna Cousijn
Dr. Elske Saleminck
Dr. Annemat L. Collot D'Escury-Koenigs
Dr. Meghan Morean
Prof. Dr. Reinout Wiers
Dr. Suchitra Krishnan-Sarin

Universiteit van Amsterdam & Yale University
School of Medicine
Weesperplein 4
1018 XA Amsterdam
T 020 525 6798
M 0640615680
E H.Larsen@uva.nl

Trefwoorden: Roken, interventie, cognitieve bias modificatie

Een interventie-methode als cognitieve gedragstherapie (CGT) legt de nadruk op het versterken van controle processen en is effectief gebleken bij jongeren die willen stoppen met roken. Het bleek echter minder effectief voor impulsieve rokers (Krishnan-Sarin et al., 2007). Impulsieve rokers hebben mogelijk meer baat bij een interventie die ook ingaat op het hertrainen van relatief automatische processen zoals cognitieve bias. Het doel van het huidige onderzoek was om te testen of reguliere CGT aangevuld met cognitieve bias modificatie (CBM, toenaderingsbias) effectiever was in het stoppen met roken voor jongeren vergeleken met CGT en placebo CBM. Zestig rokend adolescenten kregen vier weken CGT met CBM of met placebo CBM in Nederland (n = 42) en

in de Verenigde Staten (n = 18). De uitkomstmaten waren zeven-dagen abstinentie na de behandeling en bij de drie maanden nameting bevestigd met urine cotinine waarde. De resultaten lieten zien dat de toenaderingsbias niet was veranderd na de CBM. De CBM groep liet een trend naar hoger abstinentie (zeven dagen) zien vergeleken met de placebo CBM groep (17.2% vs. 3.2%, $p = 0.071$), maar er was geen verschil bij de drie maanden nameting. De initiële bevindingen zijn positief, maar volgens de bevindingen van deze pilot studie zou het trainen van de toenaderingsbias bij rokend adolescenten met CBM onderzocht moeten worden onder een groter groep jongeren.

Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma Risicogedrag en Afhankelijkheid

13 Gedragsverslavingen: de stand van zaken in wetenschap en praktijk

Dr. Tim Schoenmakers

Dr. Tony van Rooij

Dr. Laura DeFuentes-Merillas

Dr. Gert-Jan Meerkerk

Dr. Ilse Nijs

Prof. Dr. Dike van de Mheen

IVO

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T 0104253366

M 0612345678

E schoenmakers@ivo.nl

Trefwoorden: gedragsverslaving, kennissynthese, aanbevelingen

Traditioneel wordt de term verslaving in verband gebracht met het excessieve, ongecontroleerde en dwangmatige gebruik van psychoactieve middelen. Het denken over verslaving is echter aan het veranderen. Zo bevat het psychiatrische handboek DSM-5 nu een hoofdstuk 'Middelengerelateerde en verslavingsstoornissen' waarin ook plaats gemaakt is voor gokstoornis als een niet-middelgebonden verslaving. Voor Stichting Resultaten Scoren is in 2014 een kennissynthese opgesteld rondom gedragsverslavingen ten behoeve van de Nederlandse verslavingszorginstellingen.

Dit zijn de onderzoeksvragen:

1. Welke gedragsverslavingen komen voor in de Nederlandse behandelpraktijk en de literatuur?
2. Wat betreft de verschillende typen gedragsverslaving:
  - o Wat zijn de heersende theorieën over gedragsverslaving?

- o Welke algemene (diagnostische) criteria worden onderscheiden voor gedragsverslaving?
  - o Hoe verschillen de typen gedragsverslaving?
3. Welke evidence- en practice-based behandel- en preventiemethoden worden gebruikt?
  4. Welke aanbevelingen kunnen worden gedaan aan de verslavingszorg met betrekking tot het behandel- en preventieaanbod voor gedragsverslavingen?

De volgende methoden zijn gebruikt om de vragen te beantwoorden:

Literatuurstudies, consultaties met experts en ervaringsdeskundigen uit wetenschap en klinische praktijk, inventarisaties bij Nederlandse verslavingszorginstellingen, en een inventarisatie in Nederlandse databases voor preventieve interventies.

De meest voorkomende gedragsverslavingen in de Nederlandse verslavingszorg zijn gokverslaving, internetverslaving, gameverslaving, seksverslaving, online pornoverslaving en eetverslaving. Voor deze verslavingen hebben we wetenschappelijke informatie over achtergrond, prevalentie, determinanten, criteria en behandeling verzameld. Ook hebben we een overzicht gemaakt van de preventie interventies gericht op het voorkomen van deze verslavingen. Tijdens de presentatie wordt ingegaan op een selectie van de onderzoeksvragen en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen.

14 Executive functions and Motivation as Moderators of the Relationship between Automatic Associations and Alcohol Use in Problem Drinkers seeking Online Help

Denise S. van Deursen, M.Sc.

Dr. Elske Salemink

Wouter J. Boendermaker, M.Sc.

Thomas Pronk, M.Sc.

Prof. Dr. Wilhelm Hofmann

Prof. Dr. Reinout W. Wiers

Universiteit van Amsterdam

Weesperplein 4

1018 XA Amsterdam

T 020-5256212

M 06-44274676

E D.S.vanDeursen@uva.nl

Trefwoorden: Automatic Associations, Executive Functions, Motivation to Change

Introduction

Dual process models posit that problem drinking is maintained by an imbalance between relatively strong automatic processes and weak controlled processes, a combination of executive functions and motivation. Few studies have examined how the interplay between automatic processes and executive functions is affected by motivation. This study examined this relationship in problem drinkers seeking online help to change their alcohol use. It was expected that executive functions (i.e., working memory, response inhibition) would moderate the relationship between automatic (valence and approach) associations and alcohol use, and that this effect would be stronger in individuals with high motivation to change.

Methods

A sample of 274 problem drinkers (mean age: 51.6 years) completed this study as part of the baseline assessment before an Internet intervention. Participants completed an online version of the brief Implicit Association Test (valence and approach associations), the Self-Ordered Pointing Task (working memory), the Stroop task (response inhibition), the Readiness to Change Questionnaire (motivation to change) and the Timeline-Follow-Back questionnaire (alcohol use). Hierarchical moderated regression analysis was used to test the four hypothesized three-way interactions.

Results

As expected, the interaction between valence associations and working memory only predicted alcohol use among individuals with strong motivation. This pattern was neither found for response inhibition, nor for approach associations.

Discussion

Results provide partial support for the moderating role of motivation in the interplay between automatic processes and executive functions. Future studies should investigate this relationship in participants with the full range of alcohol use and motivation.

15 Attentional bias and attentional control in a clinical population of young substance abusers

Madelon van Hemel-Ruiter, MSc

Verslavingszorg Noord-Nederland
Leonard Springerlaan 27
Groningen
T 0503648900
M 0646284585
E m.vanhemel@vnn.nl

*Trefwoorden: Aandachtsbias,
aandachtscontrole, adolescenten*

Current models of addictive behavior propose that attentional bias plays a central role in the persistence of substance (ab)use. In line with this, there is considerable evidence supporting the view that substance-related stimuli capture the attention of people who use or abuse these addictive substances. The selective attention for alcohol or drug-related stimuli is assumed to lower the threshold for eliciting craving and subsequent drug-seeking behavior. Further, research has shown that substance abusers' executive functioning is affected, and it has been argued that substance users with reduced executive control are especially susceptible to the attention-grabbing properties of substance-related stimuli, because they are less able to regulate their attention. Epidemiologic studies have demonstrated that the prevalence of alcohol and drug use and abuse increases with age during adolescence and peaks in young adulthood. Thus far research on attentional bias has focused on adult populations. For a proper appreciation of the role of attentional bias in addictive behaviors it is important to investigate whether comparable processes are at work in adolescents. An important next step would thus be to test whether also a clinical population of

adolescent substance abusers is characterized by an attentional bias for substance stimuli, whether attentional bias is more strongly related to substance use in adolescents with relatively weak attentional control, and whether usual treatment has a weakening effect on attentional bias and a strengthening effect on attentional control. At the FADO congress preliminary findings will be presented showing the results of a clinical study among 78 young clients (14-23 years) of Verslavingszorg Noord-Nederland (VNN), investigating the role of attentional bias and attentional control.

*Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma
Risicogedrag en Athankelijkheid*

16 Voorspellers van terugval bij alcoholafhankelijkheid: voorlopige resultaten

Michelle Snelleman, MSc

Dr. Tim M. Schoenmakers
Prof. dr. Dike van de Mheen

IVO Addiction Research Institute
Heemraadssingel 194
3021DM Rotterdam
T 010 425 33 66
M 06 54 95 64 58
E snelleman@ivo.nl

werd gevraagd of zij in de afgelopen maand teruggevallen waren. Tijdens de presentatie zullen de eerste voorlopige resultaten van dit onderzoek gepresenteerd worden.

Trefwoorden: alcohol; terugval; voorspellers

Uit eerder onderzoek is bekend dat er een aantal factoren zijn die het risico op een terugval bij alcoholafhankelijkheid kunnen verhogen. Enkele voorbeelden hiervan zijn stress, impulsiviteit en meer impliciete processen zoals aandachtsbias en toenaderingsbias. Daarnaast komt er steeds meer aandacht voor de rol van het werkgeheugen in de relatie tussen impliciete processen en terugval. Wat we echter nog niet weten is hoe deze verschillende factoren elkaar beïnvloeden en daarmee het risico op een terugval verder vergroten. Dit onderzoek heeft zich gericht op de vraag of het mogelijk is een terugval na behandeling te kunnen voorspellen op basis van een combinatie van factoren die gemeten zijn tijdens de behandeling. Deze factoren zijn werkgeheugen, aandachtsbias, toenaderingsbias, stemming, craving, impulsiviteit, drinkmotieven en aandachtscontrole. Daarnaast is er gekeken wat de rol van het werkgeheugen is in de relatie tussen deze voorspellers en een latere terugval. Tijdens het onderzoek zijn tweemaal vragenlijsten en reactietijdentaken afgenomen bij cliënten die in behandeling waren voor alcoholafhankelijkheid. Daarna zijn de cliënten nog drie maanden gevolgd waarbij hen driemaal

17 Ontwikkeling van alcoholinterventies voor adolescenten met de methodiek sociale marketing

Drs. M. M. Meriam Janssen

Dr. J. J. P. Jolanda Mathijssen
Dr. M. J. H. Marja van Bon-Martens
Prof. dr. ir. J. A. M. Hans van Oers
Prof. dr. H. F. L. Garretsen

Tilburg University
Departement Tranzo
Postbus 90153
5000 LE Tilburg
T 073-6404031
M 06-42602952
E m.janssen4@tilburguniversity.edu

Trefwoorden: Alcohol, sociale marketing, adolescenten

Doelstelling

Doel van deze presentatie is vertellen over doelgroepsegmentatie van 12-18-jarigen in vijf segmenten gebaseerd op hun houding over alcohol en over de ontwikkeling van alcoholinterventies voor twee segmenten.

Aanpak/methode

Kwantitatieve segmentatievragenlijst: In totaal vulden 3,230 12-18-jarigen de vragenlijst in (responspercentage 46%). Met factoranalyse bepaalden we welke factoren het verschil maakten. Met latente klasse analyse, zijn vijf segmenten jongeren onderscheiden. Focusgroepen: Om de waarden over alcohol te exploreren, zijn zes focusgroepen met twee segmenten (socialen en nuchteren) uitgevoerd en geanalyseerd met Atlas Ti.

Resultaten/opbrengsten

Gebaseerd op de kwantitatieve vragenlijst zijn vijf segmenten jongeren onderscheiden: socialen(42%), uitbundigen(22%), bewust frissen(17%), nuchteren(11%) en genieters(8%).

In een expertmeeting met publieke-gezondheid-professionals zijn de socialen en nuchteren gekozen, gebaseerd op theoretische en praktische gezondheidswinst.

Uit de focusgroepen blijkt dat de socialen nieuwsgierig zijn naar de smaak van alcohol, alcohol associëren met gezelligheid en ontspanning en het moeilijk vinden om "nee" te zeggen tegen drinkende vrienden.

De nuchteren drinken (nog) geen alcohol. Groepsdruk is laag. Ze associëren alcohol wel met gezelligheid.

Gebaseerd op de kwantitatieve en kwalitatieve inzichten ontwikkelden we alcoholinterventies op maat voor de socialen en nuchteren. Deze zullen worden gepresenteerd tijdens het FADO 2014.

Conclusie(s) en aanbevelingen

1. Het is mogelijk om 12-18-jarigen in te delen in vijf meer homogene segmenten, gebaseerd op hun houding over alcohol.
2. Focusgroepen resulteren in diep inzicht in alcoholwaarden en -normen van de socialen en nuchteren.
3. Gebaseerd op het segmentatieproces en de focusgroepen konden aantrekkelijke sociale marketing interventies op maat worden ontwikkeld voor de socialen en nuchteren.

18 Problematic Internet Use: Comparing video gaming and social media use

Antonius J. van Rooij, Ph.D.

Christopher J. Ferguson, Ph.D.

Dike van de Mheen, Ph.D.

Tim M. Schoenmakers, Ph.D.

IVO Addiction Research Institute Rotterdam

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T +31-10-4253366

M +31 6 00 000 000

E rooij@ivo.nl

Trefwoorden: Problematic internet use, internet game use disorder, problematic social media use

The terminology of problematic (addictive) Internet use is rapidly becoming outdated as it might confuse the delivery mechanism with the actual problematic application. Among adolescents problematic (addictive) Internet use has been most convincingly linked to video games and social media. While problematic use of video games has been studied before, little is known about the validity of a problematic use of social media construct. This study explores the differences between problematic social media and video game use in an adolescent sample (N=4272) by using a brief version of an existing scale for problematic Internet use (CIUS).

Findings show that problematic game and social media use may be more alike than different: both are associated with increased depressive mood, and to a lesser extent with conduct problems and decreased agreeableness (personality). The main difference was found for the personality trait lower emotional stability, which was only positively associated with problematic social media use. The temporal

stability of personality traits provides some argument that those adolescents low in agreeableness are more likely to escalate their gaming and social media use, and those low in emotional stability are more likely to escalate their social media use to the problematic stage.

*Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma
Risicogedrag en Afhankelijkheid*

19 Bruikbaarheid van Substance Use Risk Profiles bij jongeren met verslavingsproblemen

Drs. E. van der Schee

Dr. R. Spijkerman

Dr. J. de Jonge

Dr. Vincent Hendriks

Brijder Verslavingszorg BV

Monsterseweg 83h

2553RJ Den Haag

T 088-3582038

M 0612835331

E E.vanderSchee@brijder.nl

Trefwoorden: Substance Use Risk Profiles (SURPS), Adolescents, Clinical population

Aanleiding

Angstgevoeligheid, hopeloosheid, sensatie zoeken en impulsiviteit zijn vier persoonlijkheidsprofielen die in verband gebracht worden met een verhoogd risico op problematisch middelengebruik. Een preventieve interventie, waarin jongeren op persoonlijkheidsprofielen werden geselecteerd met behulp van een vragenlijst, de Substance Use Risk Profiles (SURPS), is effectief gebleken bij het voorkomen en uitstellen van alcohol- en druggebruik.

De SURPS wordt inmiddels ook in Nederland ingezet in het CGT-protocol voor jeugdigen met een verslavingsprobleem om de behandeling beter aan te laten sluiten bij het persoonlijkheidsprofiel van de jongere. Echter, empirische evidentie voor toepassing in deze populatie ontbreekt. Nederlands onderzoek is afwezig; buitenlands onderzoek beperkt.

In deze exploratieve studie wordt de bruikbaarheid van de SURPS in kaart gebracht bij jongeren die in behandeling zijn voor hun verslaving. Betrouwbaarheid (interne

consistentie) en factorstructuur van het instrument worden bestudeerd. Verder wordt onderzocht hoe de SURPS het beste kan worden toegepast in de behandelpraktijk. Of een jongere hoog scoort op een persoonlijkheidsprofiel kan op verschillende manieren worden bepaald. Deze manieren zullen worden vergeleken. Eventuele verschillen tussen deze manieren worden zichtbaar gemaakt en mogelijke aanbevelingen voor het gebruik van de SURPS in de behandelpraktijk worden besproken.

Methode

Van december 2011 tot oktober 2013 zijn aan de start van de behandeling gegevens verzameld van jongeren die bij Brijder Jeugd in zorg kwamen (12-22 jaar). Zij kregen een vragenlijst voorgelegd waarin onder andere de SURPS was opgenomen. In totaal hebben 546 jongeren deze vragenlijst ingevuld.

Resultaten

Tijdens de presentatie zullen de resultaten van deze exploratieve studie worden besproken

20 Moti-4: an intervention aimed at preventing addiction among adolescent cannabis users

Drs. J.B.H.M. Dupont

Mondriaan voor geestelijke gezondheid
Vijverweg 28
6133 AR Sittard
T +31-(0)46-457 1060
E h.dupont@mondriaan.eu

Trefwoord: Intervention Mapping, cannabis, adolescents, targeted prevention, alcohol and drug prevention, evidence based interventions

Background: In the Netherlands, several groups of cannabis smoking adolescents are recognized as being vulnerable for mental and physical health problems and problems with school and work. For these vulnerable adolescents a tailored, low threshold, effective intervention should be available. That is why Moti-4 was evolved. The aims of Moti-4 are to diminish the use of cannabis among adolescents and to encourage their motivation to change their behavior.

Methods: Intervention Mapping (IM), a systematic approach to develop theory- and evidence-based interventions, was used to develop a protocol for the intervention. During the development process of the intervention the method of responsive evaluation was used to explore the opinions of the direct target group and intermediaries (N=31).

Results: Rationale: Using IM resulted in the evolution of a substantial 4 session intervention with a clear manual and a training for prevention workers. A solid theoretical base for Moti-4 was found in the Transtheoretical Model of Behavior Change, Motivational

Interviewing (MI), Theory of Planned Behavior (TPB) and the Self Determination Theory (SDT). In order to assess the effectivity of Moti-4 a planning for the evaluation study was made consisting of a feasibility study, a pilot and and RCT. **Feasibility:** The interviewed prevention workers in the feasibility check experienced positive aspects of working with Moti-4. Positively evaluated were the logical composition and order, the clear structure, the large offer of intelligible tools, the broad applicability, the choice to involve parents and other educators, the closure with a concrete plan and the freedom in the protocol to choose tools adapted to the level of the adolescent and to the personal preference of the prevention worker. **Pilot:** After the intervention, average weekly amount spent on cannabis decreased from (average) €7.5 to €4.0. (Wilcoxon Signed Rank test, $p < .05$), with a medium effect size ($d = 0.36$). Likewise, a significant decrease was found for last week's frequency of use from 4.3 to 2.4 ($d = .52$). No significant change in the last month use indicator was seen. As to motivation to change a statistically significant increase was found for planning ($d = .44$) and a large increase in desire to stop ($d = .76$). Change in the motivation to smoke less cannabis was small. **RCT:** first outcomes to be presented at FADO.

Conclusion: Intervention Mapping has been quite satisfactory in streamlining the developmental process of the Moti-4 intervention. IM has proven to be a systematic approach for making a productive combination of theory and community knowledge. A relatively large number of Dutch prevention workers are trained in performing Moti-4. Moti-4 has become known nationwide.

21 Cannabis is meer dan THC

Sander Rigter

Dr. Raymond Niesink

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
3521 VS Utrecht
T 030-2959389
E srigter@trimbos.nl

Trefwoorden: THC, cannabis, monitoring

Sinds 1999 doet het Trimbos-instituut in opdracht van het ministerie van VWS onderzoek naar de inhoud van cannabisproducten, zoals die verkocht worden in de coffeeshop. Hiertoe worden jaarlijks in januari in 50 coffeeshops Nederlandse en geïmporteerde hasj en –wiet gekocht. Deze worden door DSM-Resolve te Geleen geanalyseerd. Gekeken wordt naar THC-, CBD- en CBN-gehaltenes.

De data van 15 jaar monitoring laten zien dat de verschillende cannabisproducten van elkaar verschillen in aanwezige cannabinoïden. Ook valt er iets te zeggen over de ontwikkelingen van het THC-gehalte in de loop van de tijd. Van 2001 tot 2009 werd ook in de zomer cannabis aangekocht en werd een duidelijke seizoensinvloed gevonden. Het THC-gehalte in nederwiet steeg van 8,5% in 1999 naar 20,4% in 2004 en daalde vervolgens weer. De afgelopen jaren schommelt het tussen de 15 en 17%. Besproken wordt welke factoren van invloed zijn op het THC-gehalte in cannabis.

De laatste jaren is er ook veel aandacht voor CBD in de wetenschap. Het zou sommige negatieve effecten van THC tegengaan. CBD

is nauwelijks aanwezig in nederwiet, maar veel meer in geïmporteerde hasj.

De prijzen die betaald moesten worden voor een gram cannabis bleven gelijk tot 2007, daarna waren duidelijke prijsstijgingen zichtbaar met name voor de meest populaire- en verondersteld sterkste nederwiet.

22 Cannabis dependence: predictors, course and treatment seeking

Dr. Peggy van der Pol

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
3521 VS Utrecht
T 030 2959290
M 0611923801
E ppol@trimbos.nl

Trefwoorden: Cannabis, afhankelijkheid, THC

Background

Young adults who often smoke cannabis are at higher risk of dependence, but most do not become dependent. 'CanDep examined the question: "which frequent cannabis users are/ become/stay dependent, and seek treatment, and which do not?".

Method

In a three-year prospective cohort of 600 young adults (18-30 years) who used cannabis frequently (≥ 3 days weekly for >1 year), users with and without dependence were distinguished, and compared with non-users and patients in treatment. There was a particular focus on the amount and type of cannabis use, and 'naturalistic' measurements were used to investigate whether smokers of strong cannabis adjust ('titrate') their drug intake to compensate for the potency, by inhaling less smoke or rolling weaker joints

Results

1. The three-year course of cannabis use and dependence was dynamic. Overall, cannabis use decreased; "only" 37% of frequent users developed dependence; and "only" 28% of dependent users remained dependent.

2. For the presence, onset and persistence of cannabis dependence, the role of THC exposure (frequency, quantity, potency) seemed small. Instead, current (mental health) problems and previous cannabis abuse/dependence symptoms were important.
3. Frequent cannabis users fulfilling criteria for cannabis dependence showed high remission rates without treatment, no perceived need for treatment, and better functioning, mental health and less cannabis use than patients in treatment.
4. The naturalistic measurement showed that those who made strong joints inhaled smaller volumes of smoke, but these titration efforts were only partially successful, compensating for roughly half of the THC strength.

Conclusions

As in this study among young adult frequent and dependent cannabis users THC exposure played a small role in the course, it seems unlikely that a decrease of the THC concentration will considerably reduce the incidence of cannabis dependence and treatment demand. However, as some would benefit from being convinced to seek treatment, selective (low threshold) prevention seems more promising. Still, the many (frequent) cannabis users fulfilling criteria for dependence who are not in treatment, labelled the "treatment gap", may be less problematic than previously assumed.

*Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma
Risicogedrag en Afhankelijkheid*

23 Relatie tussen cannabismotieven en internaliserende problematiek bij jongeren met verslavingsproblemen

Drs. P.B. van Benthem

Dr. R. Spijkerman

Dr. Vincent Hendriks

Brijder Verslavingszorg BV

Monsterseweg 83h

2553 RJ Den Haag

T 088-3578595

M 0626958667

E P.vanBenthem@brijder.nl

Trefwoorden: Cannabis (Motives), Internalizing problems, Adolescents, Clinical population

Aanleiding

Problematisch cannabisgebruik tijdens de adolescentiefase gaat regelmatig gepaard met internaliserende problematiek (o.a. depressieve en angst symptomen), maar deze comorbide problematiek wordt in de behandeling van problematisch cannabisgebruik vaak over het hoofd gezien. Omdat angst en depressieve symptomen de prognose in behandeling ongunstig kunnen beïnvloeden, is het van belang dat in de diagnostiek en behandeling van verslaving aandacht is voor internaliserende problematiek. Tot dusverre is onder zowel volwassenen als adolescenten nauwelijks onderzoek verricht naar de aard van de samenhang tussen problematisch cannabisgebruik en internaliserende problematiek. Een mogelijke verklarende factor voor deze associatie zijn cannabis motieven. Motieven voor cannabisgebruik geven inzicht in de functie, context en omstandigheden van het gebruik en kunnen daarmee belangrijke aanknopingspunten bieden voor de behandeling. In deze retrospectieve en exploratieve studie wordt onderzocht

of de relatie tussen cannabisgebruik en internaliserende problemen bij jongeren die in behandeling zijn voor hun verslaving wordt gemedieerd door cannabis motieven.

Methode

Van december 2011 tot april 2014 zijn aan de start van de behandeling ROM gegevens verzameld van jongeren die bij Brijder Jeugd in zorg kwamen (12-22 jaar), waaronder de Zelfbeoordelvingsvragenlijst, Beck Depression Inventory, Marijuana Motives Measures en Cannabis Use Disorders Identification Test. In deze studie worden de gegevens van tenminste 345 jongeren op deze vragenlijsten geanalyseerd door middel van o.a. mediatie analyses.

Resultaten

Tijdens de presentatie zullen de resultaten van deze retrospectieve en exploratieve studie worden gepresenteerd.

24 Self-affirmatie onder hardcore rokers

Jeroen Bommelé, MSc

Dr. Tim M. Schoenmakers

Dr. Marloes Kleinjan

Dr. Gjalte-Jorn Ygram Peters

Prof. dr. Enny Das

Prof. dr. Arie Dijkstra

Prof. dr. Dike van de Mheen

IVO Rotterdam

Heemraadssingel 194

3021 DM Rotterdam

T 010 425 33 66

E bommele@ivo.nl

Trefwoorden: Hardcore rokers, experiment, self-affirmatie

Achtergrond

Hardcore rokers zijn rokers die al vele jaren roken en niet van plan zijn om te stoppen. Om deze groep rokers te kunnen bereiken, hebben we speciale interventies nodig. Voor de ontwikkeling van een online interventie voor hardcore rokers, testten we de effectiviteit en bruikbaarheid van een self-affirmatie manipulatie en van een self-efficacy manipulatie. Een self-affirmatie manipulatie benadrukt dat iemand meer is dan alleen een roker (bijvoorbeeld dat iemand ook sociaal is). Hierdoor zien hardcore rokers tabaksontmoedigende informatie mogelijk als minder bedreigend en zullen zij meer openstaan voor dit soort informatie. De self-efficacy manipulatie moet hardcore rokers het vertrouwen geven dat ze zouden kunnen stoppen.

Methode

In Experiment 1 testten we onder 104 hardcore rokers of de self-affirmatie manipulatie het zelf

meer bevestigde dan de controlemanipulatie.

In Experiment 2 onderzochten we onder 244 hardcore rokers wat de invloed van de self-affirmatie manipulatie en een self-efficacy manipulatie is op attitude, waargenomen self-efficacy, stopintentie en deelname aan vervolgenterventies. We deden dit in een 2 (self-affirmatie vs. controle) x 2 (self-efficacy vs. controle) tussen personen experimentele opzet.

Resultaten

Voorlopige analyses laten zien dat de self-affirmatie manipulatie in Experiment 1 onder hardcore rokers inderdaad het zelf meer bevestigde dan de controlemanipulatie. Voorlopige analyses op Experiment 2 lieten niet de verwachte effecten zien. Wel vonden we een effect van de self-affirmatie manipulatie op waargenomen self-efficacy.

Conclusie

De self-affirmatie manipulatie is een goed hulpmiddel om hardcore rokers open te stellen voor bedreigende informatie. We adviseren deze manipulatie te gebruiken in online interventies voor deze groep.

25 Opleidingsverschillen in de associatie van anti-tabaksinformatie met attitude ten aanzien van roken en stopintentie bij rokers in vijf Europese landen

Drs. L. Springvloet

Prof. Dr. M.C. Willemsen

Prof. Dr. A.E. Kunst

Prof. Dr. S.J.H.M. van den Putte

Prof. Dr. H. de Vries

Drs. K. Hummel

Dr. G.E. Nagelhout

Universiteit Maastricht (CAPHRI)

Postbus 616

6200 MD Maastricht

T 043 388 2417

M 043 388 2417

E linda.springvloet@maastrichtuniversity.nl

Trefwoorden: Opleidingsverschillen, anti-tabaksinformatie

Achtergrond

Volwassenen met een lage opleiding roken vaker en zijn vaak minder succesvol in stoppen met roken dan hoog opgeleide volwassenen. Om stoppen met roken te stimuleren, is het belangrijk dat attitudes ten aanzien van roken en stopintentie van rokers worden beïnvloed, bijvoorbeeld door blootstelling aan anti-tabaksinformatie.

Methode

Voor deze studie is gebruik gemaakt van data afkomstig uit de 'International Tobacco Control (ITC) Europe Surveys'. Rokers uit vijf landen (Duitsland, Frankrijk, Ierland, Nederland en het Verenigd Koninkrijk) hebben twee keer een vragenlijst ingevuld. Opleidingsniveau is ingedeeld in drie groepen; hoog, midden en laag. Generalized estimating equation en longitudinale regressie analyses zijn uitgevoerd.

Resultaten

Het opmerken van anti-tabaksinformatie is geassocieerd met een iets negatievere attitude ten aanzien van roken en een iets hogere stopintentie. In de regressie analyses blijft de associatie met attitude significant, maar valt de associatie met stopintentie weg. Voor alle landen gezamenlijk zijn er geen opleidingsverschillen in de associatie van anti-tabaksinformatie met attitude ten aanzien van roken of stopintentie. Wanneer de landen apart worden bekeken, wordt een aantal verschillen naar opleiding gevonden.

Conclusie

Het opmerken van anti-tabaksinformatie is geassocieerd met een iets negatievere attitude ten aanzien van roken en een iets hogere stopintentie. Over het algemeen draagt anti-tabaksinformatie niet bij aan het verkleinen of vergroten van opleidingsverschillen in attitude ten aanzien van roken en stopintentie.

26 Tobacco-related hospital admissions in the Netherlands

Dr. A.A.N. Cruts

Dr. M. Blankers

Dr. M.W. van Laar

Trimbos Institute

Da Costakade 45

3521 VS Utrecht

T 030 2959335

E gcruts@trimbos.nl

Trefwoorden: Roken, ziekenhuisopnames

The most recent estimation of the number of tobacco-related hospital admissions in the Netherlands pertains to the registration year 2005. An update will be presented for the estimated number of tobacco-related hospital admissions in the Netherlands from 2005 up to including 2012. Estimations are available for tobacco-related hospital admissions due to diverse malignant neoplasms (especially of the trachea, bronchus, and lung), heart diseases, cerebrovascular disease, pneumonia and influenza, bronchitis, emphysema, and chronic airway obstruction.

The trends in the estimated number of hospital admissions for the different diseases will be compared to the tobacco-control policies that have been implemented over the past years in the Netherlands. For other countries, it has already been reported that smoking bans may have reduced tobacco-related hospital admissions, even on the short term. Systematic reviews have confirmed that, in general, tobacco control is associated with significant reductions in not only cardiac events or acute myocardial infarctions, but also with reductions in other cardiac diseases, as well as cerebrovascular and respiratory diseases.

Important tobacco-related developments in the Netherlands were as follows: between 1970 and 2012 the percentage of smokers in the population aged 15 years and above steadily decreased from 59% to 26%; a first partial smoking ban was installed in 2004 by means of a nationwide workplace smoking ban; a second partial smoking ban was installed in 2008 by means of an extension of the first ban to the hospitality sector; in 2005 the Ministry of Health, Welfare, and Sport (VWS) launched the National Program for Tobacco Control (Nationaal Programma Tabaksontmoediging); also in 2005 the Netherlands signed the WHO's Framework Convention for Tobacco Control (FCTC); and in 2007, the Dutch College of General Practitioners (NHG) developed a standardized protocol for general practitioners about how to encourage their patients to stop smoking.

In case a relation will be found between tobacco control policies and a decrease in tobacco-related hospital admissions, alternative explanations for the relation will have to be considered. Apart from a causal influence of control policies on hospital admissions, other explanations must be considered. Alternative explanations may be given by demographic developments, accessibility of the hospitals, other developments in the health care system, other developments in health behavior and prevention, developments in screening and diagnostics, and registration artefacts.

27 **Aanpak softdrugsproblematiek jongeren**

Drs. Jacco Snippe

Intraval
Postbus 1781
9701 BT Groningen
T 050-3134052
E snippe@intraval.nl

Trefwoord: Cannabisgebruik, jongeren, gemeentelijk beleid

Momenteel monitort INTRAVAl de pilot aanpak softdrugsproblematiek onder jongeren in Noorddijk in Groningen. Om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen en voortgang van de pilot wordt gebruik gemaakt van het INK-model. In dit model worden twee onderdelen onderscheiden, namelijk inspanningen en opbrengsten. De inspanningen zijn op te splitsen in input en proces, terwijl opbrengsten onderverdeeld is in output en outcome. Op basis van de doelen en subdoelen van het plan van aanpak zijn indicatoren voor: input, proces, output en outcome opgesteld.

In de presentatie zal naast de opzet en resultaten van het eerste half jaar van de monitor tevens worden ingegaan op het voortraject. Naar aanleiding van verschillende signalen van politie en hulpverlening heeft INTRAVAl in 2011 een inventarisatie uitgevoerd naar de softdrugsproblematiek onder jongeren in Noorddijk in Groningen. Uit deze inventarisatie kwam naar voren dat het middelengebruik onder jongeren in het stadsdeel Noorddijk zorgwekkend is te noemen. Het gebruik van cannabis komt veelvuldig voor,

terwijl verschillende (minderjarige) jongeren zich ook met handel in cannabis bezighouden.

Naar aanleiding van deze inventarisatie is begin 2012 een plan van aanpak opgesteld. Hierin staan drie onderdelen centraal: preventie; curatie; en handhaving. Van elk onderdeel zijn meerdere concrete maatregelen opgesteld, gebaseerd op een uitgebreide literatuurstudie en gesprekken met sleutelinformanten. Bij de keuze is gebruik gemaakt van (effectieve) interventies voor middelengebruik zoals gerangschikt door onder meer NJi, CGL en RIVM (bewezen effectief, waarschijnlijk effectief, theoretisch goed onderbouwd, goed beschreven).

De hoofddoelstelling van de aanpak is het gebruik van softdrugs onder jongeren in Noorddijk terug te dringen en – zo mogelijk – te voorkomen. Het plan van aanpak is eind 2012 tijdens een bijeenkomst met alle betrokken instellingen besproken en in grote lijnen vastgesteld. De instellingen zijn eind 2013/begin 2014 begonnen met de pilot van het plan van aanpak softdrugsproblematiek onder jongeren. De ontwikkelingen en voortgang van deze pilot worden in 2014 en 2015 door INTRAVAl in kaart gebracht.

28 Treatment seeking for alcohol use disorders: Treatment gap or adequate self-selection?

Marlous Tuijthof, MSc

Dr. Margreet ten Have
Prof. dr. Wim van den Brink
Prof. dr. Wilma Vollebergh
Dr. ir. Ron de Graaf

Trimbos instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T 030 2959429
M 06 45124418
E mtuijthof@trimbos.nl

Trefwoord: Alcohol use disorder; treatment gap; longitudinal general population study

Aim

Given high natural remission rates, it should be examined whether it is a harmful situation that subjects with an alcohol use disorder (AUD) in the general population rarely seek treatment.

Methods

Subjects with a 12-month DSM-5 AUD at baseline and with follow-up data (n=154) from the Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study-2 (NEMESIS-2) were divided in three mutually exclusive groups: AUD subjects who used (1) general treatment for mental health or alcohol/drugs problems only; (2) AUD treatment; and (3) no treatment. Treatment utilization covered the 4-year study period (1 year retrospective and 3 years prospective). AUD and other psychiatric disorders were assessed with the Composite International Diagnostic Interview 3.0.

Results

Four-year treatment rates were: 35.4% general treatment and 10.3% AUD treatment; 54.3% of the AUD subjects received no treatment. Of the three groups, AUD treatment users showed the highest baseline and follow-up severity on AUD characteristics, comorbid psychopathology and mental functioning. Compared to non-treatment, general treatment users more often had an emotional disorder at follow-up, but AUD remission rates were high in both groups (77.9% vs. 63.9%).

Conclusion

Although low treatment rates were observed, adequate treatment selection is suggested with the most severe AUD subjects using AUD treatment and non-treatment users generally having a favorable AUD course. However, a substantial minority of those without specialized AUD treatment had persistent AUD and they may benefit from guidance to AUD treatment. In summary, the treatment gap seems smaller than often assumed, but AUD treatment participation should be increased.

*Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma
Risicogedrag en Afhankelijkheid*

29 De kosteneffectiviteit van interventies gericht op verslaving aan alcohol en drugs

Anita (A.W.M.) Suijkerbuijk, MSc

Dr. Paul (P.F.) van Gils
Dr. Peter (P.G.J.) Greeven
Dr. Ardine (G.A.) de Wit

RIVM
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
T 030 2743243
M 06 38365116
E anita.suijkerbuijk@rivm.nl

Trefwoorden: Kosteneffectiviteit, alcoholverslaving, drugsverslaving

Achtergrond

Een groot aantal interventies is beschikbaar voor de behandeling van verslaving. Inzicht in de effectiviteit en kosteneffectiviteit van interventies is belangrijk voor de prioritering hiervan bij de behandeling van verslaving.

Doel

Een overzicht geven van de wetenschappelijke literatuur over de kosteneffectiviteit van verslavingszorg gericht op alcohol- en drugsmisbruik.

Methode

Er is een search uitgevoerd in de databases van Medline en het Centre for Reviews and Dissemination. De search beperkte zich tot interventies in de zorgsetting, in een Westerse context en met een gezondheidsgerelateerde uitkomstmaat, zoals voor kwaliteit van leven gecorrigeerde levensjaren (QALY's). Negentwintig studies voldeden aan de inclusiecriteria; 15 voor alcohol en 14 voor drugs.

Resultaten

De studies naar alcoholverslaving betroffen vooral kortdurende interventies en waren kostenbesparend of hadden een gunstige kosteneffectiviteitsratio (IKER), die beneden de drempelwaarde van € 20.000 per QALY bleef. De studies gericht op drugsgebruik betroffen farmacotherapeutische interventies. Bij 10 van de 14 interventies lag de IKER beneden de € 20.000 per QALY.

Conclusie

Vrijwel alle onderzochte interventies zijn kostenbesparend of kosteneffectief. Veel studies nemen alleen kosten binnen de gezondheidszorg mee. Aanvullend onderzoek, bijvoorbeeld door middel van een maatschappelijke kosten-baten analyse kan inzicht verschaffen in alle kosten van verslavingen en de invloed van een interventie hierop.

30 Gevoeligheid van het brein voor geconditioneerde stimuli in mannelijke cocaïne gebruikers

Anne Marije Kaag, MSc

Nina Levar, MSc

Guido van Wingen, PhD

Judith Homberg, PhD

Wim van den Brink, MD

Liesbeth Reneman, MD

Universiteit van Amsterdam
Academisch Medisch Centrum
Mijbergdreef 9
1105 AZ Amsterdam
T 020 56 68 324
M 06 181 60 587
E a.m.kaag@amc.uva.nl

Trefwoorden: Cocaïne verslaving; aversieve conditionering; functionele MRI

Conditionering verwijst naar het leren van een associatie tussen een neutrale stimulus (CS+) en een aversieve (stress) of belonende (drugs) stimulus, waardoor de neutrale CS+ uiteindelijk een aversieve of belonende reactie induceert. Deze beiden vormen van spelen een belangrijke rol bij het ontstaan en de instandhouding van (cocaïne)verslaving. Hoewel het veranderen van deze geconditioneerde reacties een belangrijk doel kan zijn in de behandeling van (cocaïne) verslaving, zijn de neuronale mechanisme die ten grondslag liggen aan deze geconditioneerde reacties bij druggebruikers nog niet onderzocht.

Daarom hebben wij bij 48 gezonde drugvrije controles en 41 frequente cocaïnegebruikers een functionele MRI scan gemaakt van de hersenen terwijl zij een test met angstconditionering en angstextinctie ondergingen. Tijdens de conditioneringsfase van de test werd de CS+ gepaard met een aversieve prikkel, waardoor

deze uiteindelijk een geconditioneerde reactie induceerde. Tijdens de extinctiefase van de test werden dezelfde stimuli getoond zonder dat deze gekoppeld werden met aversieve prikkels, zodat de geconditioneerde reacties uiteindelijk weer uitdoofden.

In dit onderzoek laten wij zien dat cocaïnegebruikers, vergeleken met controles, niet alleen een verhoogde neuronale respons hebben op de CS+ tijdens conditionering, maar dat deze neuronale overreactie ook sneller uitdooft dan bij controles. Deze bevindingen suggereren dat het veranderen van aversieve geconditioneerde responses bij cocaïnegebruikers een effectieve strategie kan zijn bij het voorkomen van terugval in cocaïnegebruik. Verder laten wij zien dat deze neuronale reacties op de CS+ sterk samenhangen met impulsiviteit. De bevindingen van dit onderzoek benadrukken daarmee de rol van impulsiviteit bij de ontwikkeling en het voortduren van een (cocaïne)verslaving.

31 4-Fluoramfetamine op de Nederlandse drugsmarkt

Drs. Raoul P.J. Koning

Felix Linsen
Dr. Margriet van Laar,
Dr. Raymond J. M. Niesink
Dr. Tibor M. Brunt

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
3521 VS Utrecht
T 030-2971137
M 06-44521595
E rkoning@trimbos.nl

Trefwoorden: 4-Fluoramfetamine, nieuwe psychoactieve stoffen, drugsmarkt

Achtergrond

Wereldwijd is er een toename gesignaleerd van het gebruik van zogenaamde Nieuwe Psychoactieve Stoffen (NPS), middelen die de werking van klassieke drugs nabootsen en vaak worden geproduceerd om de drugswetgeving te omzeilen. Deze studie is opgezet om de subjectieve effecten en de aanwezigheid op de Nederlandse drugsmarkt van de NPS 4-fluoramfetamine (4-FA) te onderzoeken.

Methode

De opkomst van 4-FA is onderzocht met behulp van gegevens van het DIMS over de chemische samenstelling van drugsmonsters die door consumenten zijn aangeleverd. Er is gekeken naar monsters die 4-FA bevatten en naar monsters die als 4-FA verkocht zijn. Daarnaast is met behulp van een online vragenlijst gebruikers van 4-FA gevraagd naar hun gebruikspatronen en de subjectieve effecten. Respondenten werd ook gevraagd de effecten van 4-FA te vergelijken met de effecten van amfetamine en ecstasy.

Resultaten

4-FA werd voor het eerst in 2007 in Nederland op de drugsmarkt aangetroffen en werd vooral verkocht als speed of ecstasy. Toen de ecstasy- en speedmarkten zich, na een dip in 2009, herstelden daalde het aantal als speed of ecstasy verkochte monsters dat 4-FA bevatte. Het aantal monsters dat verkocht werd als 4-FA nam vanaf die periode toe. 4-FA wordt vooral vanwege zijn specifieke effecten gebruikt en minder vanwege de legale status. De effecten van 4-FA liggen tussen die van speed en ecstasy in, waarbij vooral de gewenste effecten van beide middelen behouden lijken te blijven en men minder ongewenste effecten ervaart dan bij de andere middelen.

Conclusie

4-FA is een drug die flink in opkomst is in Nederland en mogelijk op grond van de subjectieve effecten en waardering door gebruikers niet snel weer zal verdwijnen.

32 Cortisol levels in children of parents with a substance use disorder

Dr. Brittany E. Evans

Dr. Kirstin Greaves-Lord
Dr. Anja S. Euser
Prof. Dr. Ingmar H.A. Franken
Prof. Dr. Anja C. Huizink

VU University Amsterdam
Van der Boechorststraat 1
1081 BT Amsterdam
T +31205988736
M +31641759844
E b.e.evans@vu.nl

Trefwoorden: Cortisol, adverse life events, endophenotype

Children of parents with a substance use disorder (CPSUDs) are at increased risk for the development of substance use disorders later in life, and therefore may manifest vulnerability markers for these disorders more so than children from the general population.

We examined hypothalamic-pituitary-adrenal (HPA) axis activity as a potential vulnerability marker in CPSUDs as compared to healthy controls. We further examined whether having experienced more adverse life events (ALEs) accounted for differences in cortisol levels between CPSUDs and controls.

Eighty-three CPSUDs were matched to 83 controls. Salivary cortisol was assessed at four time points during a normal day and at six time points during a psychosocial stress procedure, during which perceived stress was also measured. We implemented piecewise multilevel growth curve modeling to examine group differences in diurnal and stress-evoked cortisol levels.

Diurnal cortisol levels of CPSUDs did not differ

from those of controls. Only stress-evoked cortisol levels at onset of the experiment were explained by group status, such that CPSUDs exhibited lower cortisol levels at onset of the stress procedure. CPSUDs reported experiencing significantly more ALEs, yet number of ALEs was not related to cortisol levels. CPSUDs furthermore reported less perceived stress than controls at onset of the procedure. HPA axis dysregulation may be a vulnerability marker for substance use disorders, as CPSUDs show blunted activation in anticipation of stress. These blunted cortisol levels were not the result of having experienced more stressful experiences during their lifetimes, thus might reflect an inborn vulnerability to substance use disorders.

*Gefinancierd vanuit het ZonMw-programma
Risicogedrag en Afhankelijkheid*

